

**MUSTAQILLIK YILLARIDA AXSIKENT MADANIY MEROSINI
SAQLASHGA DOIR YANGICHA YONDASHUVLAR**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6589197>

Temirov Qudrat Nuraliyevich

*Quvasoy shahar 9-umumiy o'rta ta'lim
maktabi tarix fani o'qituvchisi*

Talabjonov Bunyodbek Saidahmad o'g'li

*Quvasoy shahar 26-umumiy o'rta ta'lim maktabi
tarix fani o'qituvchisi*

Mamlakatimizda moddiy madaniy meros obektlari, xususan, tabarruk qadamjolarni, O'zbekiston shaharlarining tarixiy qiyofasini saqlab qolishda samarali chora-tadbirlarni amalga oshirish, tarixiy va me'moriy yodgorliklarni butun insoniyat uchun qimmatli osori atiqalar sifatida asrab-avaylash va qayta ta'mirlashga alohida e'tibor qaratib kelinmoqda.

O'zining ikki ming yillik tarixiga ega bo'lgan Namangan zamini turizm o'choqlari, tarixiy yodgorliklari, moddiy madaniy meros obektlariga boy bo'lgan muqaddas zamin sifatida nom qozongan. Bu diyordagi mashhur Axsikent, Munchoqtepa, Ayritom, Mug'tepa kabi me'moriy yodgorliklar o'tmishda ushbu hududda o'ziga xos sivilizatsiya va boy madaniyat rivojlanganidan dalolat beradi. Ma'lumot o'rnida, qadimiy shahar xarobasi bo'lmish Axsikent yodgorligi To'raqo'rg'on tumani, Shahand qishlog'ida, Sirdaryoning o'ng sohilida joylashgan. Tarixiy manbalarda aytilishicha, Axsikat shahri miloddan avvalgi III-II (3-2) asrlarda vujudga kelgan, IX-X (9-10) asrlarda Farg'ona vodiysining poytaxti hisoblangan. 1621 yilda yuz bergan zilzila oqibatida vayron bo'lgan. Axsikatni arxeologik jihatdan o'rganish ishlari XIX asr oxirlari XX -asr boshlaridan boshlangan.

Bugungi kunda xarobalarning 60 gektarga yaqin qismi saqlanib qolgan bo'lib, Farg'ona vodiysidagi eng katta arxeologik yodgorlikdir. Arxeologlar tomonidan temirchilar ustaxonasi, X-XIII asrlarga oid hammom qoldiqlari, askarlar xonalari, jome' masjidi, mudofaa devorlari, yer osti irrigatsiya tarmoqlari, hunarmandlar mahallasi, hukmdor qarorgohi – Ark qazib o'rganilgan.

Prezidentimiz topshirig'iga muvofiq 2017 yilda Axsikent tarixiy yodgorligini asrab-avaylash va tadqiq etish, uning haqqoniy tarixini yaratish bo'yicha ulkan ishlar boshlandi. "Axsikent" arxeologiya merosi obyektini muhofaza qilish va tadqiq etish direksiyasi» davlat unitar korxonasi tashkil etildi.

Mazkur yodgorlik Namangan viloyatining sayyohlik salohiyatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Yurtimiz va xorijdagi sayyohlik ko'rgazmalarida qadimiy Axsikent haqida ham taqdimotlar o'tkazilmoqda. Buning samarasida mahalliy va xorijiy sayyohlar o'rtasida tarixiy yodgorlikka qiziqish ortmoqda. Hozirga qadar Belgiya, Avstriya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Rossiya, Eron, Pokiston, Hindiston kabi davlatlardan sayyohlar tashrif buyurgan. Qadamjoni tadqiq etish, uning jozibadorligini va sayyohlar oqimini oshirish maqsadida maxsus konsepsiya ishlab chiqilgan. Ayni kunda shu asosda Farg'ona vodiysida ichki turizmni rivojlantirish choralari ko'rilmoqda.

O'zbekiston respublikasi Prezidenti topshirig'iga muvofiq 2017-yilda Axsikent tarixiy yodgorligini asrab-avaylash va tadqiq etish, uning haqqoniy tarixini yaratish bo'yicha ulkan ishlar boshlandi. "Axsikent" arxeologiya merosi obyektni muhofaza qilish va tadqiq etish direksiyasi» davlat unitar korxonasi tashkil etildi. Quyidagilar maxsus tuziladigan direksiyaning vazifalari etib tayinlangan;

- majmuani lozim darajada muhofaza qilish, but saqlanishini ta'minlash va belgilangan tartibda ruxsatnoma olgan arxeologlar tomonidan arxeologiya qidiruvlari, arxeologiya qazishmalari va arxeologiya nazoratini tashkil etish, chuqur ilmiy arxeologiya tadqiqot natijalari asosida majmuaning ilmiy-tarixiy konsepsiyasini ishlab chiqish va uni amalga oshirish;

- qadimiy Axsikent shahriga oid Respublikamiz va xorijda saqlanayotgan manbalarni malakali mutaxassis va ekspertlar, olimlarni jalb etgan holda atroflicha tadqiq etish, ular haqidagi batafsil ma'lumotlar bazasini yaratish va muntazam yangilab borish, xalqaro ilmiy anjumanlar tashkil etish, nashr materiallarini tayyorlash va ularni ommaviy axborot vositalari orqali keng targ'ib etish;

tarixiy-ilmiy asoslar bo'yicha qadimiy Axsikent shahrining maketlarini tayyorlash, arxeologiya ashyolari, qadimiy qo'lyozma va toshbosma kitoblar, tarixiy dalil va hujjatlar, osori-atiqalar, zamonaviy ilmiy-tadqiqot ishlari, kitob va to'plamlar, video va fotohujjatlar kabi boshqa manbalar hisobidan muzeylashtirilgan ekspozitsiya-ko'rgazma yaratish, yuqori texnologiyalarga asoslangan axborot-resurs markazi faoliyatini samarali yo'lga qo'yish va boshqalar.

Direksiya rahbari etib tarix fanlari nomzodi, dotsent Tohirjon Qozoqov tayinlandi. Uning tashabbusi bilan ko'plab yangi loyihalarga qo'l urildi. Jumladan, majmuada turizmning 20 dan ortiq turini yo'lga qo'yish taklif qilindi. Shulardan birinchi galda tarixiy turizm(arxeologiya, muzeyshunoslik), gastronomik(milliy taomlar, master klasslar(milliy taomlar tayyorlash chet elliklar uchun),baliq ovi va baliq mahsulotlarini iste'mol qilishni tashkil etish),ekoturizm(daryo turizmi, yovoyi cho'l tabiati,

tog`), agroturizm(bog`dorchilik, poliz, meva), sog`lomlashtirish turizmi(qum, noan`anaviy davolash, shifobaxsh suvlar), diniy turizm(ziyorat, mozorlar), etnografik turizm(milliy urf-odat, an`ana, o`ziga xosliklarni namoyish etish, etnomadaniyat namoyishi uchun namunaviy mahalliy xonadonlar tashkil etish)suv turizmi(turistik bazalarda suniy suv havzalarini tashkil etish, kemada sayr qilishni tashkil etish), ot turizmi(ot va ot qo`shilgan milliy aravalarda Axsikent atrofini aylanish), aerostat turizmi(aerostat yordamida Axsikent atrofini aylanish) kabi turlari yo`lga qo`yilishi taklif etildi.

Shuningdek, direksiya turizm bo`limi ham tashkil etilib, majmuada turizmni rivojlantirish uchun bir qancha ishlar amalga oshirildi. Bo`limga ikki nafar xalqaro toifadagi turizm mutaxasislari jalb qilindi. Shuningdek, "Gid - ekskursionovodlar kursi" tashkil etilib, 35 nafar uyushmagan yoshlar jalb etildi. Ulardan 11 nafari Axsikent majmuasida ish bilan ta`minlandi. Direksiya tomonidan Namangan viloyatida turizmni rivojlantirishning 2020- 2025-yillar uchun mo`ljallangan Konsepsiyasi ishlab chiqilgan. 2018-yil 3-5-oktabr kunlari direksiyaning xalqaro sertifikatga ega tuoperatorlari Toshkent shaharida o`tkazilgan "Buyuk Ipak Yo`lida Turizm. Toshkent-24" xalqaro turizm yarmarkasida ishtirok etib, 75 nafar mahalliy hamda 35 nafar xorijiy turistik firmalar bilan xalqaro shartnomalar imzoladi.

Prezidentning Namangan viloyatiga tashrifi davomida Axsikent majmua bosh rejasi, uning tadqiqot olib borilgan obyektlari, hududda barpo etiladigan turistik majmua loyihasi haqida ma`lumot berildi. Unga ko`ra, bu yerda muzey tashkil etiladi. Axsikentning qadimiy dovrug`ini tiklash maqsadida ramziy darvoza quriladi. Umarshayx Mirzo va Boburning Kamoliddin Behzod chizgan suratlar asosida ularning haykali bunyod etiladi. Sayyohlar uchun Sirdaryo bo`ylab qayiqlarda sayr qilish, tuyada ko`hna shaharni tomosha qilish imkoniyati yaratiladi.

Bir so`z bilan aytganda, zarur infratuzilma, savdo va xizmat ko`rsatish obyektlari qurilib, Axsikent turizm manziliga aylantiriladi.

Axsikent tarixini ilmiy asoslangan holda chuqur o`rganish, ajdodlarimizning asl o`tmishi haqida ma`lumotlarni to`plash va yosh avlodga singdirish bo`yicha tizimli ishlarni olib borish kerak.

Axsikent – buyuk tariximiz ko`zgusi. Bobolarimiz yashagan, qahramonlik ko`rsatgan bu manzilda tariximizni tiklash uchun juda katta manba, o`tmish dalillari bor. Biz shu paytgacha faqat mashhur shaharlarimiz tarixini o`rgandik, bunday joylarga e`tibor qilmadik. Ma`naviyatimizni yuksaltirmoqchi bo`lsak, yoshlarimizni otabobolarimizning asl merosidan bahramand etib ulg`aytirishimiz, xalqimizga yetkazishimiz kerak.

Majmuada qadimiy tariximizni targ`ib qiluvchi festival o`tkazish, Namangan davlat universitetida arxeologiya ta`lim yo`nalishlarini ochish

bo'yicha tavsiyalar berdi. Tarixni tarixiy obyektlarda o'qitish, maktab va universitetdagi amaliy mashg'ulotlar va darslarnig ayrimlarini shu yerda o'tish bo'yicha ishlar olib borilmoqda.

Yuqoridagilardan xulosa qilib aytish mumkinki "Axsikent" yodgorligida tez orada ulkan ishlar boshlanmoqda. Bu kabi ishlar nafaqat madaniy-ma'rifiy merosimizni yuksaltiradi, balki viloyatimiz turizm salohiyatini oshirib uning iqtisodiyotiga ham o'zning ijobiy ta'sirini o'tkazadi.